

INTERVENCIÓ DEL TREBALLADOR O TREBALLADORA SOCIAL D'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT EN EL MEDI ESCOLAR

Equip *Treballadores Socials d'Atenció Primària*

AUTORES:

- . ALTIMIRAS GARCIA, Mª DOLORES, CAP. "Malvarrosa". València
- . GARCIA GOMEZ, TERESA, CAP. "Bétera". Bétera. València
- . HERNÁNDEZ ZARZOSO, PILAR, CAP. "Natzaret". València
- . LÓPEZ MARTÍNEZ, ÁNGELES, CAP. "L'Olleria". València.
- . LÓPEZ POVEDA, AMPARO, CAP. "Mislata". Mislata. València

ÍNDEX GENERAL

	Pags.
1- Introducció.....	4
2- Població diana.....	6
3- Objectius del treballador o treballadora social.....	7
3.1 Objectiu general	
3.2 Objectius específics	
4- Activitats del treballador o treballadora social	8
5-Recursos socio-sanitaris.....	11
6- Coordinació.....	12
6.1 Circuit intervencions coordinades.....	13
7- Avaluació.....	14
8- Bibliografia.....	15
Annex I: Identificació de menors en risc.....	16

1- INTRODUCCIÓ

La comunitat escolar constituïx un escenari ideal que permet desenrotllar l'educació sanitària i afavorix així una perspectiva d'intervenció integral (abordatge biopsicosocial) en els menors. De fet en l'escola s'actua sobre subjectes en fase de formació física, psicològica i social que estan en procés d'adquirir hàbits i formes de comportament saludables, adequats per a la seua edat, essencials per al desenrotllament.

Esta actuació es du a terme des del programa d'Educació per a la Salut, entés com "un procés educatiu que tendix a responsabilitzar els individus i/o grups en la defensa de la salut pròpia i la dels altres". (Sepepeilli, A., 1980).

La promoció per a la salut en l'àmbit educatiu té com a finalitat inculcar, als menors, actituds, coneixements i hàbits positius de salut que afavorisquen el seu creixement i desenrotllament, el foment de la seua salut i la prevenció de les malalties evitables de la seua edat, a més d'intentar responsabilitzar-los de la pròpia salut i preparar-los perquè adopten un estil de vida el més sa possible.

La intervenció dels treballadors socials sanitaris (d'ara en avant tss) s'inserix en el programa d'Educació per a la Salut a través d'una actuació específica degudament planificada. Per la seua formació específica, el seu coneixement de les estructures socials i les característiques de treball que exercix, és el professional idoni que interactua entre l'escola i l'Equip d'Atenció Primària i fomenta la participació de tots els agents que intervenen i assumix les labors de coordinació del programa.

Els tss intervenen aportant el coneixement de les variables socioeconòmiques i culturals que incidixen en l'etiologia, la distribució i el desenrotllament dels problemes de salut i les seues conseqüències socials. Contextualitza el seu treball:

Destacant la salut com un valor fonamental.

Aplicant tècniques que afavorisquen el canvi d'hàbits i conductes.

Fomentant la informació i l'assessorament i l'orientació, com a potents recursos personals dels usuaris.

L'acció orientadora des de l'equip interdisciplinari, com a procés tècnic, juntament amb l'ensenyança, contribuïx que l'escolar vaja aconseguint fins educatius en la seua totalitat, ja que només amb l'ensenyança poden quedar incomplets molts aspectes.

Segons Ana Cáceres: "Tota orientació és educació però alguns aspectes de l'educació no poden considerar-se orientació. Els mètodes que usen ambdós no són precisament iguals."

Així des de l'abordatge dels tss, l'orientació social s'utilitzarà en dos direccions:

Adequant actuacions a:

. la dinàmica i necessitats del subjecte d'intervenció

·
i a les demandes plurals que sorgisquen.
. Assessorant sobre els recursos que oferix la comunitat i el procediment per a poder fer-ne ús.

Els tss també participen en el programa des d'altres vessants:

. Suport en l'actuació sanitària desplegada en la realització d'exàmens de salut, vacunacions i altres actuacions preventives desenrotllades per l'EAP en l'escola.
. Col·laboració en la difusió de temes especialitzats impartits per personal de l'EAP (Promoció de la salut) als diferents estaments de la comunitat escolar. L'elecció dels diferents temes dependrà de la població a què va dirigit, inquietuds i necessitats detectades.

Cal destacar que qualsevol actuació en promoció de salut escolar requerix la visió de distints sectors (sanitari, educatiu, legislatiu, etc.) i ha d'abordar-se des d'una perspectiva interdisciplinària, promovent la participació activa de la població a què va dirigida i la implicació de les administracions públiques.

2- POBLACIÓ DIANA

Les experiències educatives dels menors es donen en l'escola, en la llar i en la comunitat, és per això molt important la consideració d'estos estaments per a garantir la coherència en les actuacions.

Comunitat educativa:

- **Menors escolaritzats**

Actualment es conceben com a receptors i, al mateix temps, agent de canvi o protagonista de l'acció educativa.

Són ells els qui han de construir el propi coneixement i elaborar les pròpies estratègies saludables.

- **Pares/mares** de xiquets escolaritzats.

Principals responsables directes del procés educatiu dels fills. Resulta bàsic que estos entenguen la seua funció i participació activa.

- **Professors/professores** de centres escolars: col·legis i instituts.

Agents que acompanyen i faciliten progressivament i sistemàticament l'assimilació dels continguts educatius des de l'escola.

Esta tasca complexa necessitarà suport d'altres agents:

- **La Comunitat**

No es pot discutir que qualsevol intervenció està emmarcada per criteris polítics, econòmics i culturals (elements socials d'una comunitat concreta).

La comunitat està present i actua des de la seua pluralitat aportant distints agents socials i professionals.

3- OBJECTIUS DEL TREBALLADOR O TREBALLADORA SOCIAL

3.1 OBJECTIU GENERAL

Contribuir a la promoció de la salut integral de la població escolar que permeta el desenrotllament òptim de l'alumne tant en l'àmbit biològic, com en el psíquic i social.

3.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Realitzar l'estudi i anàlisi de les característiques sociosanitàries de la població escolar dels distints centres i recursos educatius de la zona de salut.
- Participar en la detecció de les necessitats dels escolars i col·laborar amb la comunitat educativa en la prioritització i atenció d'estes.
- Detectar i realitzar seguiment de les situacions sociosanitàries que suposen desavantatge per als menors i adolescents.
- Potenciar la responsabilitat de les famílies i la seua implicació en el procés de promoció de la salut dels seus fills.
- Facilitar accions encaminades a afavorir la formació de nous agents promotors de salut dins de la comunitat educativa.
- Fomentar l'actuació coordinada de les distintes institucions que intervenen en la zona a través d'una comissió mixta de salut.

4- ACTIVITATS DEL TREBALLADOR O TREBALLADORA SOCIAL

OBJECTIU	ACTIVITATS	TÈCNiques	INSTRUMENTS
Realitzar l'estudi i anàlisi de les característiques sociosanitàries de la població escolar dels distints centres i recursos educatius de la zona de salut.	<ul style="list-style-type: none"> • Elaboració d'una guia de recursos per a este sector poblacional. • Registre de centres docents i característiques d'estos. • Identificació de les característiques sociosanitàries de l'alumnat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Revisió bibliogràfica i documental. • Entrevistes amb informadors clau i/o grups de discussió. • Observació. • Reunions de coordinació. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cens de població escolar. • Guia de recursos municipal. • Fitxes de recursos.
Participar en la detecció de les necessitats dels escolars, col·laborar amb la comunitat educativa en l'atenció d'estes.	<ul style="list-style-type: none"> • Disseny de l'estudi de necessitats per mitjà d'entrevistes, qüestionaris, etc. • Aportació de tècniques de treball comunitari i de prioritització de necessitats. 	<ul style="list-style-type: none"> • Entrevistes amb informadors clau. • Reunions de coordinació. • Enquesta per a la comunitat escolar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Suport paper i informàtic.
Detectar i realitzar seguiment de les situacions sociosanitàries que suposen desavantatge per als menors i adolescents.	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació de menors de risc. • Intervenció individual/familiar en menors de risc (vegeu l'annex 1). • Intervenció en grups amb especial vulnerabilitat sociosanitària (minories ètniques, exclusió social, etc.). • Garantir cobertura sanitària i aplicació de recursos oportuns. • Treball coordinat amb els professionals implicats en l'àmbit educatiu, atenent les competències de cada institució. • Foment del treball amb xarxes de suport social, grups d'ajuda mútua, etc. que servisquen de suport per a aconseguir els objectius plantejats amb estes famílies. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rastreig de les bases de dades escolars i sanitària. • Observació. • Visita domiciliària. • Entrevista familiar. • Reunions de coordinació. 	<ul style="list-style-type: none"> • Abulcassis. • Full de notificació. • Actes de reunions. • Targeta sanitària SIP.

OBJECTIU	ACTIVITATS	TÈCNIQUES	INSTRUMENTS
Potenciar la responsabilitat de les famílies i la seua implicació en el procés de promoció de la salut dels fills	<ul style="list-style-type: none"> • Difusió del programa a les famílies. • Realització d'activitats formatives, motivadores, relacionals, etc. que responguen a les necessitats detectades (Tallers per a afavorir la resiliència, habilitats de relació parental, habilitats socials, etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Reunions de coordinació amb l'EAP i amb les entitats implicades. 	<ul style="list-style-type: none"> • Actes de reunions. • Abulcassis. • Fullets divulgatius. • Full de notificació.
Facilitar accions encaminades a afavorir la formació de nous agents promotors de salut, dins de la mateixa comunitat educativa	<ul style="list-style-type: none"> • Identificació de líders naturals de la comunitat educativa (AMPAS, professorat, alumnat i altres) que puguem exercir com a agents socialitzadors de salut. • Promoció de cursos "Formador de formadors" aportant tècniques de comunicació i mediació. • Foment de recursos comunitaris que ajuden a canalitzar el treball dels agents promotors de salut. 	<ul style="list-style-type: none"> • Xarrades, col·loquis, conferències, tallers. • Tècniques de treball grupal. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fullets divulgatius. • Enquestes. • Test pre/post.
Fomentar l'actuació coordinada de les distintes institucions que intervenen en la zona a través d'una comissió mixta de salut.	<ul style="list-style-type: none"> • Informació i difusió del programa a totes les institucions implicades. • Coordinació de l'EAP amb la comunitat educativa aportant les competències des de l'àmbit de salut. • Col·laboració en l'establiment del pla de treball anual de la Comissió, atenent les necessitats detectades. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tècniques de dinàmica de grup. • Entrevistes amb informadors clau. • Grups de discussió. • Demostracions. • Exposicions. 	<ul style="list-style-type: none"> • Enquestes. • Material divulgatiu. • Test pre/post.

5- RECURSOS SOCIO SANITARIS

SANITARIS	INSTITUCIONALS	NO INSTITUCIONALS	
<ul style="list-style-type: none"> • Equip d'Atenció Primària. • Unitat d'Atenció Primerenca. • Unitat d'Odontopediatria. • Unitat Sexual i Reproductiva. • Centre de Salut Pública. • Unitat de Salut Mental Infantil. 	<ul style="list-style-type: none"> • Col·legis de la zona. • Equips psicopedagògics. • Servicis Socials. • Policia. • Centre de dia per a jòvens. • Centre d'Informació Juvenil. 	<ul style="list-style-type: none"> • Associacions. • ONG. • Grups d'Ajuda Mútua. • AMPAS. 	

6- COORDINACIÓ

La coordinació és un procés que consistix a integrar les activitats de distintes institucions a l'efecte d'aconseguir amb eficàcia un objectiu comú.

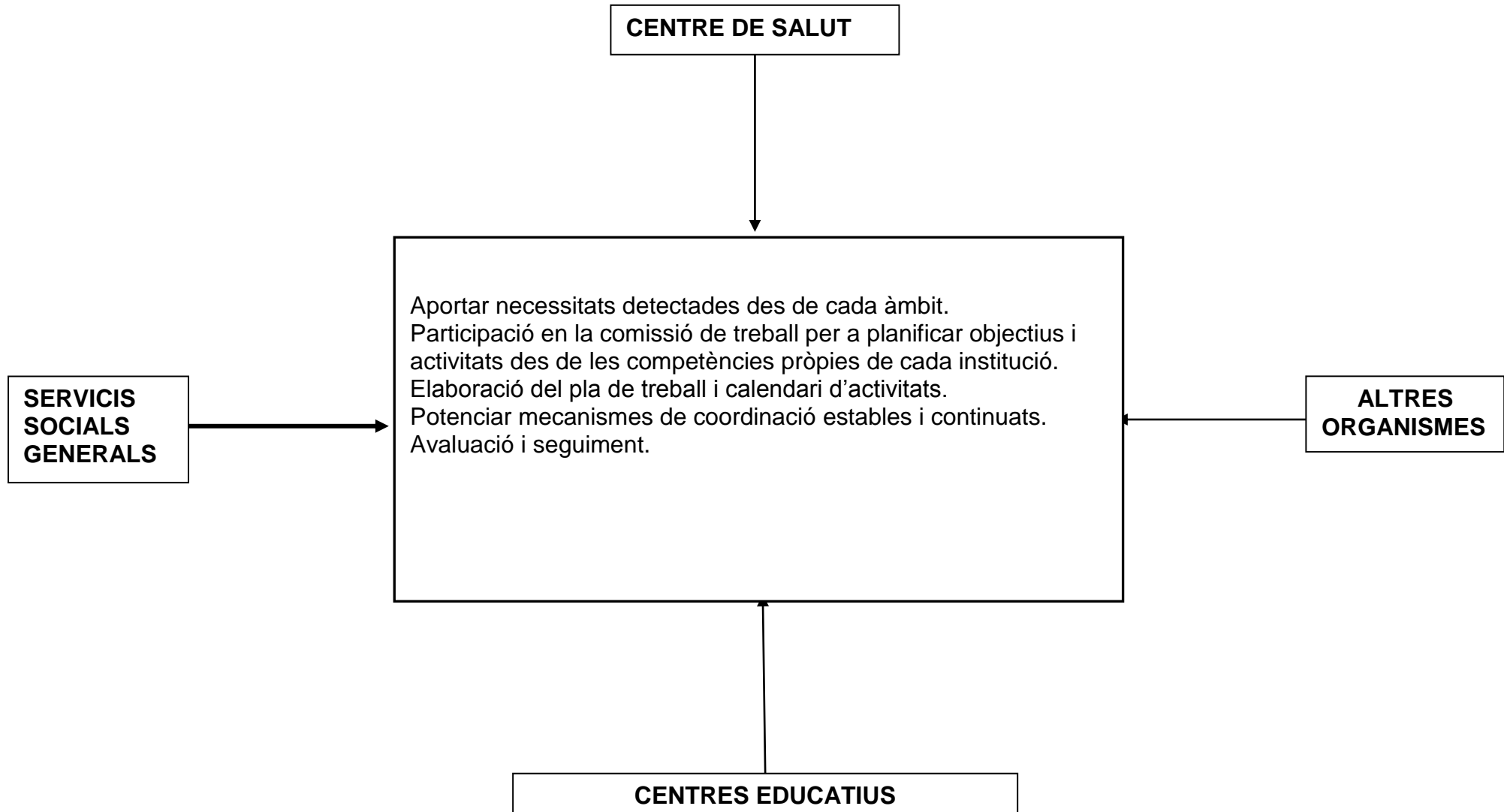
El grau de coordinació dependrà de la [naturalesa](#) de les tasques realitzades i del grau d'interdependència que hi ha entre els agents que les realitzen. L'actuació dins d'este programa ha de promoure l'aplicació i execució de criteris comuns entre institucions, servicis i professionals que actuen en el mateix àmbit comunitari, amb la finalitat

- D'atendre la població educativa de forma integral i integrada, en l'àmbit individual i/o familiar.
- D'evitar la duplicitat d'accions.
- D'afavorir la captació de la població de risc.
- D'optimitzar els recursos existents i promoure la creació dels necessaris.

Segons Costa, M. "La realitat és una, estructurada en diferents nivells de complexitat i interacció, abordable per mitjà de distintes nivells d'anàlisi, no excloents sinó complementaris".

Així, des del prisma de sistema i interdisciplinarietat s'imposa en la intervenció educativa la conjunció de distintes agents que actuen no des de la juxtaposició sinó des de la coordinació operativa, relació i interacció, amb plena responsabilitat en cada una de les funcions en què intervenen.

6.1 CIRCUIT D'INTERVENCIONS COORDINADES

7- AVALUACIÓ

Els indicadors que cal avaluar són els següents:

- Indicadors de cobertura:
  - Dels centres escolars que participen en el programa.
  - % de pares/mares, tutors/tutores que han assistit a les activitats.
  - % de menors en risc detectats.
- Indicadors d'activitat:
  - Nre. d'intervencions realitzades (tallers, seminaris, etc.).
  - Nre. de professionals que les realitzen.
  - Nre. de reunions de coordinació.
- Indicador de resultats:
  - Resultats dels tests pre/post.
  - % d'objectius aconseguits.
  - Nre. de mesures correctores.

8.- BIBLIOGRAFIA

- Piedrola, G. et al. (9a edició. 1991). *Educación sanitaria: concepto, campos de acción, agentes y las bases científicas*. Medicina Preventiva y Salud Pública. (ps.1041 – 1049).
- Arranz, J.A., Camello, P.L., Iglesias, J.M. (diciembre 1990). *La intervención educativa: Análisis de una realidad compleja*. Revista de Treball Social, núm. 120. (ps.116-122).
- Conselleria de Sanitat. Direcció General de Salut Pública (1998). *Els equips d'atenció primària i la seua intervenció en l'escola*.
- Conselleria de Sanitat. Direcció General de Salut Pública (1993). *Programa d'educació per a la salut en l'escola*.
- Societat de Pediatria Social. Associació Espanyola de Pediatria (2007). *Calidad, género y equidad en la atención integral a la salud de la infancia y adolescencia*.
- Llei 8/2008, de 20 de juny, de la Generalitat Valenciana, dels Drets de Salut dels Xiquets i Adolescents.
DOGV. núm. 5793/26-06-2008.
- Orde de 29 de juliol de 2009, de la Conselleria de Sanitat, que desenrotlla els drets de salut dels xiquets i adolescents en el medi escolar.
DOGV. núm. 6079/14-08-009.
- Orde de 9 de març de 2006, de la Conselleria de Sanitat i Conselleria de Benestar Social, per la qual s'implanta el full de notificació per a l'atenció socio sanitària infantil i la protecció de menors en l'àmbit de la Comunitat Valenciana.
DOGV. núm. 5250/3-05-2006.
- Programa preventiu d'intervenció interinstitucional per a xiquets i adolescents en desavantatge socioeducatiu. Barri de Natzaret. 1992. No publicat.

ANNEX 1

IDENTIFICACIÓ DE MENORS EN DESAVANTATGE SOCIOEDUCATIU

ALGORITMO DE DECISIONES

